

Suomen Kylät ry
Lupajantie 1
25500 Perniö
petri.rinne@suomenkylat.fi

Lausuntopyyntö:

HE 47/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta sekä alueiden kehittämisen ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan hankkeiden rahoittamisesta ja niihin liittyviksi laeiksi

<https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/HE+47/2021>

Suomen Kylät ry esittää lausuntonaan seuraavaa:

Juuri päättyneellä ohjelmakaudella 2014-2020 yhteisölähtöisen paikallisen kehittämisen toimien piirissä on ollut kahdeksan isompaa kaupunkia, joissa Leader-ryhmät ovat toteuttaneet ESR-rahoitteisina hankkeina kaupunki-leader- toimintaa. Tulevalla ohjelmakaudella toiminnan piiriin tulee saada kaikki Suomen kaupungit, mukaan lukien Helsinki. Kansalaistoimijoiden ja etenkin neljännen sektorin toiminta on kasvussa. Koronarajoitusten poistuessa kaupunkien asukastoiminnalla on tärkeä rooli hyvinvoinnin palauttamisessa ja lisäämisessä. Maaseutu- kaupunki- vuorovaikutus tarvitsee molemmilla puolin vastinparin ja toimijatahot.

Hiljattain julkaistu EU-maiden Leader-ryhmien vertailu osoittaa, että Suomen Leader-ryhmien ryhmäkohtainen EU:n eri rahastojen rahoitus on aivan EU:n häntäpäästä, olemme sijalla 23 (ostovoimakorjattuna lukuna). Kuitenkin suomalainen Leader-toiminta on useissa arvioinneissa ja monin mittarein todettu EU:n parhaaksi.

<https://ldnet.eu/clld-comparisons-esi-funding-available-to-lags-in-different-countries/?fbclid=IwAR1F0O4lj7kvdCozAwRIHt7pV9y3A-ZTeosHnF2zhma82Bn8r0gVJj58xx8>

Ohjelmaa valmisteltaessa Leader-ryhmien edustajat olivat mukana MMM:n ja TEM:n yhteisessä YPK-työryhmässä. Leader-ryhmät esittivät koko valmistelun ajan monirahastomallin käyttöönottoa siten, että osa rakennerahastovaroista suunnattaisiin selkeästi paikalliseen kehittämiseen Leader-ryhmien ja vastaavien toimijoiden kautta. Valitettavasti Suomi ei ole ottamassa tätä CLLD- mallia käyttöön. Suomen Kylät ry esittää, että valmistelun aikaisista linjauksista huolimatta ohjelmaesitykseen kirjattaisiin selkeämmin ne mallit, joiden kautta päästäisiin tähän hyödyiltään selkeään CLLD toimintamalliin.

Uudistuva ja osaava Suomi- ohjelmaehdotuksessa, ESR- toimintalinjassa on ehdotettu kansalaistoimintaa edistävien toimintamallien kehittämistä (kpl 2.4.3. Erytystavoite: Yhdenvertaiseen osallisuuteen ET 4.1.7):

On tarpeen kehittää kansalaistoimijälähtöisiä ja muita toimintamalleja. Tavoitteena on lisätä alueiden yhteisöllistä hyvinvointia toimilla, jotka tähtäävät yksinäisyyden vähentämiseen ja yhdessä tekemiseen.

..

Kehitetään kansalaistoimijälähtöistä toimintaa ja yhteisöllisiä palveluita sekä edistetään vähemmistö- ja erityisryhmien osallistumista päätöksentekoon ja palveluiden suunnitteluun

..

Edistetään kolmannen ja neljännen sektorin ja viranomaisten välistä kumppanuutta, yhteistyötä ja osaamista heikoimmassa asemassa olevien ryhmien palveluiden ja yhteiskuntaan kiinnittymisen parantamiseksi

On hyvä, että ohjelmaesityksessä on mukana mahdollisuus kansalaistoimijalähtöisten toimintamallien jatkokehittelyyn. On kuitenkin todettava, että samaan aikaan ohjelmaesityksen toimeenpanoon liittyvissä laki- ja asetusluonnoksissa sekä lain perustelumuistiossa (HE 47/2021 vp) esitetään tuensiirrosta luopumista. Tuensiirto- malli on mahdollistanut päättyneellä ohjelmakaudella leader-toimintatavan tapaisen toiminnan levittämisen kaupunkialueille. Toimintamallissa on ollut heikkoutensa, se on ollut kankeampi ja hankehallinnoltaan työläämpi kuin Maaseuturahaston Leader-malli. Kuitenkaan tuensiirrosta ei tule luopua, vaan mallia tulee kehittää edelleen. Tuensiirtoa voidaan joustavoittaa ja helpottaa, jos näin halutaan.

Osallisuuden lisäämistä ja syrjäytymisen ehkäisyä ei pystytä edistämään ainoastaan yksilökeskeisin toimintatavoin, siihen tarvitaan myös yhteisötason kehittämistratkaisuja. Alhaalta ylös- toimintamalleja tulee kehittää, ja kehittää niitä käytännön toimenpitein. Jotta tällainen toimintamallien kehittäminen ei jää vain paperille, tulee ohjelman mahdollistaa monenlainen toiminta käytännön hanketyössä. Tuensiirto- malli vastaa Leader-metodin keskeistä toimintatapaa, jossa paikalliset ihmiset voivat itse harkita ja esittää, mitkä ovat heidän omassa asuinympäristössään oikeita toimia osallisuuden ja hyvinvoinnin lisäämiseksi. Tuensiirto- mallin jatkokehittäminen ei tarkoita, että päätäntävalta varojen käytöstä "valuisi" viranomaisilta asukkaille, vaan se kehittää hallinnon ja kolmannen sekä neljännen sektorin yhteistyötä ja tiedonvaihtoa. Ruohonjuuri- tason toiminta kyetään näin pitämään ketteränä ja joustavana, mikä takaa hankkeiden tuloksellisuuden. Myös ryhmähankkeita tulee kehittää alhaalta ylös- toimintaa paremmin mahdollistavaksi.

Edellä mainitun lisäksi, kun asukkaat, työttömät, syrjäytymisuhan alla olevat ja maahanmuuttajat pääsevät itse mukaan päättämään heitä koskettavista asioista, se lisää merkityksellisyyden kokemusta, ja asioiden omistajuutta. Ihmisille annetaan mahdollisuuksia toimijuuteen. Hyviä kokemuksia tästä on saatu mm. Kaakonkulmalta Sepra ry:n hankkeissa.

CLLD:llä voitaisiin edistää myös muita rakennerahasto-ohjelman tavoitteita. CLLD sopii yhtä lailla EAKR-tavoitteissa yrittäjyyden ja innovaatioiden sekä ympäristö- ja ilmastotavoitteiden edistämiseen. Näiden tavoitteiden edistämisestä on Leader-toiminnassa paljon hyviä tuloksia.

Oikeusministeriö valmistelee paraikaa yhdistyslain muutoksia ja uuden toimintaryhmät – lain mahdollista säätämistä, asiasta on valmistunut Yhteisöllinen kansalaistoiminta- työryhmän mietintö. Toimintaryhmä-lain säätäminen koetaan mietinnössä tarpeelliseksi, koska neljännen sektorin toiminta kasvaa ja voimistuu yhteiskunnassa. Oikeusministeriössä on siis havahduttu siihen, että julkishallinnon täytyy seurata yhteiskunnassa tapahtuvia oleellisia muutoksia ja vastattava niihin muuttamalla käytäntöjä. Uusi toimintaryhmä- laki mahdollistaisi neljännen sektorin kevytorganisoitumisen, jolloin se voisi toimia mm EU-osarahoitteisten tukien hakijana. Muutos tulee voimaan astuessaan olemaan merkittävä uudistus, joka on syytä huomioida rakennerahasto-ohjelman valmistelussa ja lainsäädäntötyössä (Rahoituslain 7§). Edelleen painotamme, että myös kaupunkialueilla täytyy olla tasavertaiset mahdollisuudet EU-varojen hyödyntämiseen kansalaistoimijoiden ja kansalaisten vapaamuotoisten ryhmien toimesta. Nyt tämä mahdollisuus suurelta osin on vain maaseutualueilla.

Rahoituslain perustelumuistiossa, 18§ todetaan hakijan omarahoitusosuudesta näin: *"Tuki voidaan kuitenkin erityisestä syystä myöntää myös edellyttämättä omarahoitusosuutta. Erityisenä syynä voitaisiin pitää sitä, että hankkeeseen ei sen luonteen vuoksi ole saatavissa omarahoitusta. Tällaisia voivat olla esimerkiksi viranomaisten itse toteuttamat hankkeet. Erityisenä syynä voitaisiin myös pitää sitä, että hakija kokoaa hankkeeseen tarvittavan muun rahoituksen eri rahoituslähteistä. Lisäksi erityisenä syynä voitaisiin rahoittavan viranomaisen harkinnan mukaan pitää myös sitä, että tuen hakija on pieni toimija, esimerkiksi*

järjestö tai yhdistys, joka ei toteuta euromääräiseltä arvoltaan merkittävää ja vaikutuksiltaan laajaa hanketta.”

On hyvä, että omarahoitukselle on laissa huojennus. Huojennuksen perusteissa on kuitenkin syytä kuvata hakijan pienuuden lisäksi hakijan vähävaraisuus. Suomen Kylät esittää, että yleishyödyllisiltä kansalaistoimintaa harjoittavilta yhdistyksiltä, jotka ovat luonnostaan vähävaraisia, edellytettäisiin rakennerahastohankkeiden toteutuksessa selvästi nykyistä pienempää omarahoitusosuutta sekä mahdollisuutta kattaa tämä osuus pääosin talkootyöllä. Mm. ESR-hankkeiden korkeahko omarahoitusvaade toimii esteenä kansalaisjärjestöjen rakennerahastohankkeiden toteuttamiselle, mistä syystä hankkeiden toteuttajiksi on valikoitunut lähinnä suuria ja vakavaraisia tahoja. Myös kansalaistoimijoilla, jotka ovat usein pieniä yhdistyksiä, on hyviä ja erittäin innovatiivisia hankeideoita, jotka sopivat hyvin rakennerahastojen tavoitteisiin.

Rahoitusasetusluonnoksen 24§ antaa mahdollisuuden käyttää luontoissuorituksia osana omarahoitusta kansallisista alueiden kehittämisen varoista rahoitettavissa hankkeissa. On epäloogista, että tätä mahdollisuutta ei anneta osallisuuden edistämisen ESR-hankkeisiin. Rahoitusasetukseen tulee lisätä oma kohta; luontoissuoritusten hyväksyminen osana omarahoitusta rakennerahasto-hankkeissa.

Lopuksi toteamme, että menneellä ohjelmakaudella ELY-keskusten erilaiset lakien ja asetusten tulkinnat ovat asettaneet hakijoita eriarvoiseen asemaan rakennerahastovarojen haussa. Asiaan on kiinnitettävä jatkossa aiempaa enemmän huomiota, ja pyrittävä yhtenäistään säädösten tulkintaa. Alueellinen harkintavalta ei voi tarkoittaa lainsäätäjän säätämien asetusten erilaista tulkintaa eri alueilla, vaan sillä tulee tarkoittaa ohjelmaesityksessäkin aukikirjoitettua alueiden erilaisista vahvuuksista ja tarpeista lähtevää harkintaa.

Suomen Kylät ry:n puolesta

Petri Rinne
Puheenjohtaja

Tuomas Perheentupa
Kehittämisojohtaja